

Каріне Котова

**НАУКОВО-ФОНДОВА РОБОТА НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ:
СУЧАСНЕ ВИКОРИСТАННЯ НАБУТОГО ДОСВІДУ**

Науково-фондова робота музею є одним з найважливіших напрямків діяльності сучасних музеїв. Належне її проведення забезпечує антрактивну і різнобічну музейну експозицію, а також надає змогу проведенню повноцінної дослідної діяльності.

Існуюча база напрацювань з науково-фондової роботи музею заснована на попередніх здобутках музейників теоретичного і практичного характеру. В даній статті використана публікація Н. Ковтанюк «Проблеми комплектування матеріалів з новітньої історії України», де автор запропонувала шляхи подальшого розвитку музейної справи. Також використана стаття Т. Кондратюк, в якій висвітлено проблеми збереження музейних пам'яток та на підставі огляду профільної літератури надано практичні рекомендації щодо профілактики пошкоджень музейних колекцій [3, 13–34].

На особливу увагу заслуговує тема поповнення існуючих та формування нових колекцій предметами сучасності. Слід пам'ятати, що відповідальність за те, що і як представлено в музеї, є вимогою часу до наукового персоналу. Коли за радянських часів музеям нав'язувалась модель комплектування і тепер відчувається брак різнобічного висвітлення побуту, прикладів типових та повсякденних речей. Колекції музеїв сформувались таким чином, що дають можливість розкрити головні напрями державного розвитку, політичного життя, суспільних рухів. Поза увагою лишаються мистецтво, культурні течії, технічні та наукові досягнення в різних галузях, освіта, культура та спорт [2, 10]. Часто причиною за якої комплектація стає важким завданням, є брак коштів на закупку предметів музейного значення, здійснення експедицій, на відрядження. Тому часто колекції поповнюються лише матеріалами свого регіону [2, 8].

Необхідно формувати в суспільстві позитивний імідж музею, коли подарувати цінну або цікаву річ до музейної колекції стане престижним. Співробітники НМІУ часто грають роль «музейного менеджера» у пошуку нових надходжень. Так, налагоджують контакти з установами та організаціями, пропонуючи зберегти для нащадків свідоцтва їхньої діяльності, переконають передавати предмети музейного значення на постійне зберігання до фондів приватних осіб, займаються «польовим комплектуванням». Робота з громадськістю поступово виходить на новий рівень, тому музеям особливо необхідна підтримка на законодавчому рівні.

Серед головних функцій співробітників фондів є не лише забезпечення наукового комплектування. За сучасними вимогами історичні та краєзнавчі музеї мають використовувати широку базу пошуку інформації про музейні предмети, отже існує певна кількість облікової документації. Проте, на сьогодні немає єдності у визначенні обліку музейних фондів. В НМІУ створено відділ обліку, який забезпечує юридичне оформлення належності предметів музею та прав музею на ці предмети, комп'ютерний облік музейних предметів на базі складених науковими співробітниками уніфікованих паспортів, фіксуючи відомості і предметні описи усіх пам'яток, що перебувають у музеї. Це дає можливість узагальнити усі вихідні дані про матеріальні цінності, які зберігаються в музеї.

Правильний поділ за тематичними групами та зручна картотека забезпечує зручність у виконанні подальшої виставкової та дослідної діяльності музею. Заповненням інвентарних книг та створенням пошукових картотек опікуються зберігачі фондів відділів.

Однак, в сучасних умовах розвитку новітніх технологій потребує удосконалення і облікова документація. В Україні створена єдина інформаційна база даних Національного музейного фонду, в якій містяться відомості про найвидатніші музейні експонати. Співробітниками НМІУ створюється загальнодоступна база даних про музейне зібрання, а також віртуальна експозиція музею в інтернеті. Однак за рівнем комп'ютеризації, публічності й доступності інформації про музейні скарби Україна відстає від сусідніх країн. На сьогодні одним з головних завдань з обліку музейних предметів є створення єдиної для всіх музеїв зручної комп'ютерної

програми та комп'ютеризація обліку для полегшення пошуку окремих предметів у музейних збірках та їх систематизації.

Важливою складовою облікової діяльності є проведення звірень музейних зібрань, що передбачає не лише перевірку наявності предметів, а й визначення їх поточного стану збереження. Це сприяє більш детальному дослідженню фондкових груп, систематизації колекцій, підготовці пам'яток до експонування, використання в науковій і освітній роботі.

Сьогодні наукові співробітники фондів проводять роботи по збереженню культурної спадщини. В НМІУ функцій зберігача покладені на наукових співробітників. Адже стан збереження фондкових зібрань залежить від грамотного зберігання і потребує наукового підходу. Система зберігання фондів покликана вирішити завдання правильного і раціонального розміщення музейних предметів у фондосховищах і на музейному обладнанні при забезпеченні необхідних умов зберігання. Існують загальнодержавні нормативні документи, що містять положення про організацію зберігання фондів [1; 4, 117–121].

Для захисту музейних предметів від механічних пошкоджень важлива правильна система зберігання і дотримання правил роботи з музейними предметами. Необхідність дотримання належних умов зберігання музейних пам'яток важлива й тому, що здоров'я музейних працівників, реставраторів, екскурсійних груп великою мірою залежить від стану музейних колекцій та приміщень, в яких вони зберігаються. Забезпечення наукового зберігання культурного надбання, своєчасна реставрація музейних предметів є сьогодні головними завданнями кожного музею [3, 18].

За різних обставин часто виникає необхідність проведення реставрації музейних предметів. Питання про її необхідність на розгляд реставраційної ради виносить зберігач фондової групи. Згідно Закону України «Про музеї і музейну справу», реставрацію музейних предметів Музейного фонду України здійснюють спеціалізовані установи та організації, реставраційні підрозділи музеїв [5, 8–10]. При НМІУ створено реставраційний відділ, де працюють кваліфіковані реставратори металу, кераміки, тканини та ін. Музей також тісно співпрацює із Національним науково-дослідним реставраційним центром України.

Слід наголосити, що першочергове значення мають профілактика пошкоджень, консервація музейних предметів у сховищах та дотримання необхідних умов при експонуванні. Музейний зберігач несе не тільки професійну, але і етичну відповідальність за забезпечення умов збереження колекцій. Сучасна техніка та передові технології необхідні, однак важливішим є грамотне зберігання, здатність приймати правильні рішення та використовувати необхідні методи: регулярне обезпилення фондосховищ, дотримання температурно-вологісного режиму та здійснення ретельного контролю за станом музейних предметів. Стан здоров'я музейних співробітників та відвідувачів музеїв також залежить від профілактичних засобів, підтримання нормативних параметрів мікроклімату музейних приміщень [1].

Важливим є забезпечення на державному рівні соціально-економічних та правових умов для ефективної діяльності музеїв, їх підтримка і розвиток, забезпечення підготовки та підтвердження кваліфікації музейних кадрів. Необхідне формування сучасної інфраструктури музейної справи; впровадження у діяльність музеїв сучасних інформаційних технологій; створення новітньої реставраційної бази, оснащення музеїв сучасними науково-дослідними та реставраційними матеріалами, сучасне обладнання фондосховищ, тощо.

Джерела і література

1. Інструкція з обліку та зберігання музейних цінностей, що знаходяться в Державних музеях СРСР. Москва, 1984.

2. Ковтанюк Н. Проблеми комплектування матеріалів з новітньої історії України // **Національний музей історії України: поступ у третє тисячоліття: Мат. наук.-практ. конф.** Київ, 2004.

3. Кондратюк Т. Профілактика пошкоджень музейних колекцій: огляд літератури і практичні рекомендації // **Проблеми збереження, консервації і реставрації музейних пам'яток історії та культури: Мат. наук.-практ. конф.** Київ, 1998.

4. Положення про Музейний фонд України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 липня 2000 р. // **Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища: Зб. офіц. док.** Київ, 2002. – С. 117-121.

5. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29.06.1995 р. № 249 / 95–ВР // **Голос України.** 1995, 15 серпня. – С. 8-10.